

Trøndelag fylkeskommune

Trööndelagen fylhkentjielte

Seksjon Kulturminner

RIKSANTIKVAREN
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Vår dato: 19.06.2024 **Vår referanse:** 202410579-5 **Vår saksbehandler:**
Deres dato: **Deres referanse:** 24/01391-1 Lars Forseth

Høring av forslag - Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø - høringssvar fra Trøndelag fylkeskommune

Det vises til deres oversendelse av 10.mai 2024

Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø er et godt dokument for kulturmiljøforvaltningas arbeid med kulturmiljø i landbruk og skogbruk

1. Riksantikvaren bør vurdere mulighetene for å tilpasse kulturmiljøforvaltninga sine tilskuddsordninger til landbrukets ordninger, slik at søkere enklere kan kombinere mildere fra ulike ordninger.
2. Det bør ses på hvordan tilskudd og prosjektmidler kan utnyttes for å motivere skogbruksnæringa til å levere virke egna for restaurering og vedlikehold av freda og verneverdige bygninger og fartøy. Videre bør det settes i gang et systematisk arbeid for å etablere ordninger i skogbruket for å sikre tilgang til spesialvirke også i framtiden
3. Riksantikvaren bør vurdere å foreslå en ordning der arkeologiske undersøkelser knyttet til landbruk dekkes helt eller delvis av staten.
4. For skogbruk bør det etableres løsninger for effektiv datadeling med hogstfirma slik at de har oppdatert informasjon om kulturminner på sine maskinstyringssystemer (GPS).

De nye bevaringsstrategiene er utformet for å delvis erstatte dagens bevaringsprogram for freda hus, arkeologiske kulturminner, fartøy, industri og ruiner. Dagens tilskuddsordninger beholdes.

Landbruket gjennomgår nå større sosiale, juridiske og økonomiske endringer. Antallet bruk reduseres. Lovverk som odelslov og jordlova sine konsesjonsbestemmelser har ikke samme virkning som før. I en familie kan en ikke lengre regne med at arvinger vil overta bruk. Lønnsomhetskrav medfører at mange gjør store investeringer og at driftsbygninger endres. Mange eldre driftsbygninger blir stående ubrukte eller rives.

Postadresse: Fylkets hus
Postboks 2560
7735 Steinkjer

Bankkonto: 86017685300
IBAN: NO8486017685300
BIC/SWIFT: DABANO22

Telefon: 74 17 40 00
Epost: postmottak@trondelagfylke.no
Org.nr: 817 920 632

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Vi ser en utvikling der moderne driftsform fører til store endringer av gårdstunene. Enhetslåven går ut av bruk, og er mange steder erstattet med store driftsbygninger som ikke er knyttet til lokal eller regional byggeskikk. De mindre bygningene som tidligere var viktige i det særpregede trønderske tunet, som stabbur, eldhus, smie osv har for en stor del gått ut av bruk. For Trøndelag er det aktuelt å se på muligheter for en systematisk innsats for å bevare gode eksempler på det særegne trøndertunet som firkanttun og på trønderlåna. Gårdseiendommer og tun blir stående som boligeiendom uten funksjonell tilhørighet med sin opprinnelse. Dette utfordrer kulturlandskapet og firkanttunet som er en viktig del av kulturarven i Trøndelag.

Kulturlandskapet endres gjennom gjengroing forårsaket av endra og mye mer konsentrert drift. Husdyr som beiter i kulturlandskapet, er i deler av landet en mangel. Trøndelag opprettholder enda en viss balanse. Fylkeskommunen har over mange år bidratt gjennom statlig tilskudd til beiting av gravfelt og gravhauger slik at disse fortsatt er synlig og kan oppleves. Men det er vanskeligere enn før å organisere beiting av gravfelt med variert besetning – ikke bare ungdyr (kyr), men og sau.

Det finnes fortsatt mange kulturminner i skogen etter utmarksnæring og skogbruk. Få kulturminner knyttet til skogsdrift er fredet. For å få til en god satsing for skogens kulturminner hadde det vært en fordel med tilskuddsmidler direkte rettet mot slike kulturminner.

Men skog har en annen betydning og, nemlig som leverandør av egne materialer til restaurering og vedlikehold av freda og verneverdige bygninger og trebåter. Her er det behov for egne ordninger eller endringer i ordinær skogdrift, dersom man skal beholde tilgangen til varige materialer og spesialvirke til for eksempel kirketak eller master på båter.

Trøndelag har store beiteområder for rein som er viktige for bevaring av samisk bosetning og kultur. Fylkesdirektøren er svært positiv til at reindriften er løftet fram som et eget tema i strategien. Samisk språk og kultur har nær sammenheng med reindriften som bærende samisk næring. Sametinget har forvaltningsansvar for samiske kulturminner, og for fylkeskommunen er de viktige samarbeidspartnere.

Bevaringsstrategien har noen mangler. To mangler er veldig tydelige fra et Trøndersk perspektiv; mangelen på koblinger til tilskuddsordninger og omtale av firkanttunet som et svært viktig Trøndersk bidrag til vårt felles kulturarv i Norge.

Skal en strategi som denne kunne virke slik det legges opp til må det gjøres et arbeid med å koble sammen strategi og virkemidler. Knyttet til denne strategien er det nærliggende å se på om det kan gjøres endringer for å samordne landbrukets virkemidler og kulturmiljøforvaltningas virkemidler. Søknadsfrister, tilskuddsperioder og rapporteringsfrister er eksempler på momenter som kan samordnes. Målet med en samordning vil være å få ordningene til å virke sammen slik at det kan oppnås større og bredere resultat.

Strategien oppfordrer til samfinansiering. Trøndelag fylkeskommune har ingen egne tilskuddsordninger innenfor kulturmiljøområdet, slik mange andre fylkeskommuner har. Det kan gi fylkeskommunen en mindre rolle som direkte part i samarbeidsprosjekt.

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Fra nasjonalt hold kan det med fordel ses på tiltak for å bidra til at skogeiere kan godtgjøres for å beholde skogsteiger med spesialvirke som er attraktivt i bygnings- og fartøyvernet. Materialbank på rot er en måte å tenke på for å sikre tilgang til rett materialer til istandsetting av bygninger, kirker og fartøy også i framtiden.

Det er et tydelig mål for strategien at konflikter med arkeologiske kulturminner skal reduseres (se mål for kulturlandskap). Her er det verdt å trekke frem Kulturminneloven §10 som sier at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved undersøkelser av arkeologiske kulturminner. Tiltakshaver betaler for kostnader knyttet til utgravninger. Kanskje kunne en økt midlene som kulturmiljøforvaltninga har der staten dekker kostnadene til mindre private tiltak, slik at også alle tiltak i landbruket kunne falle innenfor denne ordningen? Økningen bør ikke bare omfatte selve utgravningene, men og registreringer etter KML §9 slik at også fylkeskommunens utgifter dekkes.

I skogbruket bør en se på hvordan data fra askeladden.ra.no mest mulig effektivt kan deles med entreprenørene slik at hogstmaskinenes GPS systemer kan vise hvor registrerte kulturminner ligger. En kan og integrere løsning med melding til kulturmiljøforvaltninga om kulturminner som entreprenører finner under hogst. Kursing av skogeiere og entreprenører er et godt virkemiddel for å heve næringas kompetanse på arkeologiske kulturminner.

Strategien gir gode muligheter for å utvikle nye næringer innen landbruket, spesielt knyttet til matturisme og opplevelsesnæring.

Det legges ikke opp til å knytte en handlingsplan til strategien. En handlingsplan kan bidra til et mer målrettet arbeid for å nå målene i strategien og for å lettere kunne måle resultatet av arbeidet med den.

Etter fullmakt

Lars Forseth
Seniorrådgiver
Arkeolog

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

202410579-6 Vedtak FU, 18062024, Sak 157_24, Riksantikvaren. Høring av forslag - Bevaringsstra 4499388_1_1

Kopimottaker:

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAGE
NORGES BONDELAGE AVD NORD-TRØNDELAGE BONDELAGE
NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG